

היום נלמד בעזרת ה':

ראש השנה דף ב

משנה: בא' ניסן ראש השנה למלכים: כשהיו כותבים תאריך בשטרות, לא היו כותבים תאריך לפי מספר השנים מבריאת העולם (= כגון תשפ"א תשפ"ב כמו בזמננו), אלא היו כותבים את מספר שנות המלך (משום שלום מלכות). וקבעו חכמים שבא' בניסן היא תחילת שנת המלך, ואם המלך התחיל למלוך בחודש אדר, הרי שבחודש ניסן זה נחשב שעברה שנה ממלכותו, וכעת זו היא השנה השניה למלכותו.

ולרגלים: יבואר בגמרא.

בא' אלול ראש השנה למעשר בהמה: צריך להפריש עשירית מכל הבהמות הנולדים בכל שנה, ואסור לעשר מהבהמות הנולדים בשנה אחת על הנולדים בשנה אחרת. א' באלול הוא תחילת השנה החדשה לעניין זה.

בא' תשרי ראש השנה לשנים (= יבואר בגמרא).

לשמיטין ויובלות: שמאחד בתשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה בשנה השביעית וביובל.

לנטיעה: למניין שנות ערלה (= בשלוש השנים הראשונות לנטיעת האילן פירותיו אסורים באכילה והנאה), ואם נטע אילן בחודש אב, הרי שבא' בתשרי הוא כבר בשנה השניה לנטיעתו.

ולירקות: למעשר ירק, שלא מעשרים מהנלקט לפני ראש השנה על הנלקט לאחר ראש השנה.

בא' שבט ר"ה לאילן: שלא מעשרים מפירות האילן שחנטו לפני חודש שבט על הפירות שחנטו לאחר שבט.

גמרא: קושיא: מדוע קבעו יום מיוחד למניין שנות המלך ולא אמרו שביום שמלך אז מתחילה שנתו?

(המשך בדף הבא ↓)

תירוץ: כדי להבחין איזהו שטר חוב מוקדם ואיזה מאוחר, לפי ששטרי חוב המוקדמים פסולים. **ביאור:** ראובן שלוהו כסף משמעון וכתבו על זה שטר חוב, הרי שנכסיו של ראובן הלווה שהיו שלו בשעת ההלוואה משתעבדים לשמעון המלווה, ואם הלווה מכרם לאחר ההלוואה, יכול המלווה לגבות אותם עבור חובו ממי שקנה אותם מהלווה, אבל המלווה אינו יכול לגבות נכסים שהלווה מכרם לפני ההלוואה, לפי שהם לא השתעבדו למלווה, שהרי בשעת ההלוואה הם כבר לא היו של הלווה.

לאור הנ"ל נוכל להבין מדוע **שטרי חוב המוקדמים פסולים** (= שטר חוב שהתאריך הרשום בו מוקדם מהזמן שהייתה ההלוואה בפועל), לפי שע"י השטר הזה המלווה גובה נכסים שהלווה מכרם לפני ההלוואה, ואסור לו לגבותם לפי שהם כלל לא השתעבדו לו. (אמנם **שטרי חוב המאוחרים כשרים**, לפי שאם התאריך הרשום בו מאוחר מהזמן שהייתה ההלוואה בפועל, הרי שהמלווה אינו יכול לגבות נכסים שלא כדין, אלא שהוא מפסיד שאינו יכול לגבות את הנכסים שהלווה מכר בין זמן ההלוואה בפועל לזמן הרשום בשטר).

כעת נעבור לבאר מדוע קבעו יום מיוחד למניין שנות המלך: אם לא היינו קובעים יום מיוחד למניין שנות המלך, אלא היינו אומרים שכל מלך ביום שמלך אז מתחילה שנתו, הרי שלא היינו יכולים לדעת האם השטר מוקדם או מאוחר. לפי שאם בשטר כתוב שההלוואה הייתה בחודש כסלו בשנה השלישית למלך פלוני, והעדים החתומים בשטר של כסלו מעידים שראו שהוא הלווה לו את הכסף בחודש תמוז בשנה השלישית למלך, אבל אינם יודעים האם הוא הלווה לו בחודש כסלו. במקרה כזה אם הדיינים לא יודעים באיזה חודש הומלך המלך, הרי שהם אינם יודעים האם חודש תמוז (עליו העדים מעידים שהייתה בו ההלוואה) הוא תמוז שלפני כסלו או תמוז שלאחר כסלו. שאם המלך התחיל למלוך לאחר תמוז ולפני כסלו, נמצא שבכל שנותיו של מלך זה כסלו קודם לתמוז, וא"כ השטר עליו חתומים העדים הוא שטר מוקדם, לפי שכתוב בו שההלוואה נעשתה בכסלו ובאמת היא נעשתה אח"כ בתמוז, ופסול. ואם הוא הומלך לאחר כסלו ולפני תמוז, הרי שבכל שנותיו של מלך זה תמוז קודם לכסלו, וא"כ השטר מאוחר, לפי שכתוב בו שההלוואה נעשתה בכסלו ובאמת היא נעשתה לפני כן בתמוז, וכשר.

ולכן תיקנו חכמים שתמיד א' ניסן הוא ר"ה למלכים, ונמצא שתמיד תמוז הוא לפני כסליו.

תנו רבנן: מלך שהומלך בכט' אדר, כשהגיע א' ניסן זה נחשב שהוא כבר מלך שנה וכעת הוא בשנה השניה למלכותו.

דאימנו עליה מאדר: שהשרים החליטו למנותו למלך כבר מחודש אדר, אלא שהוא התחיל למלוך בפועל רק בניסן, במקרה כזה אנו מונים לו מהזמן שהתחיל למלוך בפועל, וא"כ רק בניסן בשנה הבאה הוא יהיה בשנה השניה למלכותו.

ת"ר מת באדר: מת המלך הראשון באדר ועמד מלך אחר תחתיו באדר – הכותב את השנה בחודש זה, יכול למנות אותה למלך הראשון שמת או למלך השני שעמד. הגמרא תבאר שהחידוש בדבר ששנה נמנית לשני מלכים.

מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן: מונים לזה ולזה כנ"ל. הגמרא תבאר שהחידוש שהגם שהמלך הראשון שמת מלך רק יום אחד בתחילת השנה החדשה (יום א' של ניסן) - נחשב לו יום אחד בשנה כשנה, ויכול הרוצה למנות את השנה למלך שמת. (כי היה מקום לומר שרק יום אחד בסוף שנה [יום אחרון של אדר] חשוב כשנה - שבאשר מגיע ניסן מונים לו שנה שניה).

מת באדר ועמד אחר תחתיו בניסן: הגמרא מבארת שמדובר שכבר רצו למנות את המלך החדש באדר, ושגם הוא מלך בן מלך שהמלכות אמורה לעבור לו בירושה – בכל אופן אין השנה הקודמת נחשבת לו כשנה ראשונה, והוא מתחיל למנות רק מניסן.

שנאמר ויהי בשמונים שנה: פסוק זה נכתב שלא כסדרו, וכך משמעות מילותיו: 'ויהי בשמונים שנה..לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בשנה הרביעית - למלוך שלמה על ישראל, בחודש זיו - הוא החודש השני' – כלומר החודש השני ליציאת מצריים. בפסוק זה יש הקש בין יציאת מצריים למלכות שלמה, ללמד שמונים את שנות המלכות מניסן כמו שמונים את שנות יציאת מצרים מניסן.

דילמא מתשרי: מנין שלא מונים את שנות יציאת מצריים מחודש תשרי, אפילו שיציאת מצרים היתה בניסן - משהגיע תשרי חלפה שנה (וכמו שלגבי נטיעה שניטעה בחודש אב - משהגיע תשרי חלפה לה שנה)?

דכתיב ויעל אהרון: אהרון הכהן מת 'בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחודש החמישי' הלא הוא חודש אב. ומאידך משה רבינו מדבר אל בני ישראל 'בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש' הלא הוא חודש שבט. אם בחודש תשרי היתה חולפת שנה – היה צריך להיות כתוב שמשה רבינו דיבר בשנת הארבעים ואחת.

ואמנם לא מפורש בפסוק המדבר על משה רבינו ששנת הארבעים נמנית ליציאת מצרים, והיה מקום לומר שהיא נמנית להקמת המשכן שעמד בשנה השנית ליציאת מצרים, וממילא שנה זו נמנית כשנת הארבעים להקמת המשכן ולא ליציאת מצרים? אך כבר למד רב פפא מרבו שבכל מקום שמוזכר במקרא מנין שנים, יש ללמוד את השנים זה מזה על ידי גזירה שווה. ולכן מכיון שהארבעים שנה של מיתת אהרון מפורשות ליציאת מצרים, אנו לומדים כן גם לארבעים שנה של דברי משה.

וממאי דמעשה דאב קדים: הראיה הנ"ל מתבססת על ההנחה שמיתת אהרון בחודש אב היתה קודם לדברי משה בחודש שבט, ולכן מכך שחודש תשרי שבאמצע לא החליף את השנה, סימן שמונים את שני יציאת מצרים לניסן. אך הגמרא מפקפקת בהנחה זו, שמא מיתתו של אהרון היתה לאחר דברי משה, וראש השנה היה בתשרי הקודם לשבט (ואדרבא יש מכאן ראייה שחודש ניסן אינו ראש השנה למנין יציאת מצרים, שאם כן היה צריך לכתוב שמת אהרון בשנת ארבעים ואחת)?

הגמרא מתרצת שלא יתכן לומר כן. בגלל שהתורה מדגישה שמשה רבינו דיבר את דבריו 'אחרי הכותו את סיחון', וסיחון הרי היה קיים לאחר שמת אהרון. נמצא שאהרון ודאי נפטר בחודש אב קודם שמשה רבינו הכה את סיחון – שזה היה לפני חודש שבט שבו דיבר אל ישראל.

הגמרא מבארת את הפסוק 'וישמע הכנעני מלך ערד' שמלך זה הוא סיחון ששמע שמת אהרון ובא להילחם בישראל.

ויראו כל העדה כי גוע אהרון: הגמרא דורשת 'ויראו' מלשון 'וייראו' - נתגלו בני ישראל, מכיון שנסתלקו ענני כבוד 'כי' – בגלל שגוע אהרון. המילה 'כי' מתפרשת בארבעה אופנים: אם ('כי יקרה קן ציפור) / אולי (כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה ממני) / אלא (ויאמר לא כי צחקת) / שהרי (כי גוע אהרון).